

KOSSUTH ÚTJA ANGLIÁBAN ÉS AMERIKÁBAN

KILENCVEN ÉVVEL EZELŐTT, 1851 december 4-én érkezett meg Kossuth Lajos Amerika partjaira. Hajója, a „Humboldt“ nevű óceánjáró, éjszaka fél tizenkettőkor kötött ki a newyorki öbölben fekvő Staten Island partjain. Az ünnepélyes bevonulás harmadnap, 6-án folyt le New-Yorkban a Broadwaynek a Castle Gardentól a városházáig, a City Hall-ig terjedő szakaszán. Több, mint félévig tartózkodott Kossuth Amerikában. New-Yorkon kívül Washingtonban töltött el hosszabb időt. Ideje többi részében pedig csaknem állandóan utazott. Nyugaton Illinoisig, délen New-Orleansig jutott el. Északon járt Bostonban és New-England államainak több városában. Több mint félezer nyilvános szónoklatot tartott, amint azt útjának vége felé saját maga említi. Végül is testileg és lelkileg kimerülten, útja sikertelensége miatt elkeseredve, minden ünneplés nélkül utazott el New-Yorkból, A. Smith álnév alatt egy német emigráns miniszter, Armand Goegg társaságában, 1852 július 14-én.

Kossuth és társai a törökországi internálásnak már második évét töltötték akiszásiai Kiutahiában, amikor szabadonbocsáttatásuk 1851. szeptem-

ber 1-én bizonyossá vált. Hosszú és áldatlan diplomáciai huzavona fel-felcsillanó reménységeit és lehangelő kudarcait kellett végig szenvedniük, míg végre Bécs alulmaradt a küzdelemben és a Porta beleegyezését adta, hogy Kossuthék szabad emberekként szálljanak fel a washingtoni kormány által küldött és a Dardanellák bejáratánál várakozó amerikai hadihajó, a Mississippi fedélzetére.

A Mississippi első fontosabb kikötője Marseille volt. Kossuth már ekkor elhatározta, hogy mielőtt átkelne az óceánon, néhány hétre ellátogat Angliába is. Amerikában angliai útját nem szívesen látták. Ezt tudta Kossuth is, ezért szánta rá magát nehezen arra, hogy útját megszakítva, előbb Angliában töltsön el valamennyi időt. Amerikai barátai előtt angliai látogatását azzal indokolta meg, hogy egyrészt gyermekei neveltetése ügyében kell eljárnia, másrészt, hogy meg kell látogatnia az Angliában élő magyar emigránsokat. Az igazi ok azonban nem ez volt. Kossuth az angol kormány és az angol nép támogatását akarta megszerezni, ha, mint ekkor még csaknem bizonyosra lehetett venni, a forradalmi láng újra fellobbanna az európai kontinensen és sor kerülhetne a közös osztrák-orosz erővel elfojtott magyar felkelés folytatására és Magyarország függetlenségének kivívására. Napoleon Lajos herceg, a későbbi III. Napoleon államcsínyét előkészítő terveit 1851. szeptemberében még jól őrzött titok leple fedezte el a nagy nyilvánosság előtt. De a kiutahiai elzártágából érkező Kossuth ettől eltekintve sem igen tudhatta, hogy két év alatt mekkorát fordult a világ kereke és mennyire megváltoztak a világpolitikának azon erői, amelyeknek egymásra való hatásai döntötték el, emelheték vagy taszították még nagyobb mélységbe a magyar szabadság és függetlenség ügyét.

Kossuth Marseilleből szárazföldön akarta folytatni útját Angliába. Az már az idők fordulásának jele lehetett, hogy a francia hatóságokat idegesítette a szélsőbaloldali elemeknek Kossuth mellett tüntető rokonszenve s ezért megtagadták tőle az ország területén való átutazásra szóló engedélyt. Így Kossuth tovább folytatta útját az amerikai hajó fedélzetén Gibraltarba. Itt családja tagjaival és közvetlen kíséretének néhány tagjával a „Madrid“ nevű brit postahajó fedélzetére szállt át. A Törökországból vele együtt szabadult magyar emigránsok nagyobb része a „Mississippi“-n folytatta útját és Kossuthékat megelőzve, néhány héttel előbb érkeztek meg Amerikába.

Angliában a magyar emigránsoknak Pulszky vezetése alatt álló népes csoportja már türelmetlenül várta Kossuth megérkezését, amikor a „Madrid“ érkezését jelezték Southamptonben október 24-én, a kora délutáni órákban.

A város mayor-ja, Mr. Andrews, egy derék kocsijármester, a teljes számú városi tanáccsal együtt hivatalos, arannyal szegett kék bársonyruhában órákon át várakozott a nevezetes pillanatra, úgyszintén a dokkok körül tartózkodtak az emigránsok, köztük Pulszky, feleségével együtt. Egy egykori hírlap tudósítója 30—40-re becsüli a számukat és megjegyzi, hogy az egész városban feltűntek különös magyar szabású ruháikkal és még inkább a magyar arca jellegzetes hatalmas bajuszukkal, körszakállukkal és erőteljes sasorrukkal.

Mikor a hajó horgonyt vetett, a polgármester, Cobden és Mr. Groskey, az Egyesült Államok Southampton! konzulja, egy nagyobb számú küldöttséggel és a vezető magyar emigránsokkal együtt a hajó fedélzetén fogadta Kossuthot. A lelkiismeretes tudósító pontosan feljegyezte azokat a szavakat, amelyeket Kossuth a polgármester rövid üdvözlő beszéde után mondott.

Kossuth levett kalappal állt meg a hajó fedélzetén a küldöttség előtt; szó nélkül, fejbólintással köszönt és csak Mr. Andrews szavaira, aki úgy köszöntötte angol földön, mint a „szabadság bajnoká“-t, felelte egy kissé elfogódott páthosszal ezt a néhány szót: „Ah! now I feel I am free! I am free when I touch your soil!“ (Oh, most érzem, hogy szabad vagyok. Szabad vagyok, midőn az Önök földjét érintem!)

A gondos reporter a legapróbb részletekig leírja az egész jelenetet, de különösen érdekes, amit Kossuth külsejéről ír: Körülbelül öt láb, nyolc hüvelyk a magassága, szikár termete van és szemmel láthatólag nem valami erős fizikumú. Ovális arcán azonnal feltűnik kékesszürke szeme, amely O'Connel szemére emlékeztet. Dúsan ívelt szemöldöke arcának lelkes és feltűnően értelmes kifejezést ad. Homloka magas és széles, mélyen szántva redőkkel. Sötétbarna hajfűrtjein itt-ott ősz hajszálakat lehet látni. Ajkát vastag bajusz takarja el, de csak olyankor, midőn nem beszél. Bajusza egybenőtt hatalmas körszakállával, amely álláról dús fekete fűrtökben hull alá. Végül megjegyzi a tudósító, hogy a róla ismeretes arcképek mennyire nem jők. De ennek talán az is lehet az oka, hogy a közelmúlt izgalmas eseményei hagytak nyomot arcvonásain és az út fáradalmi is megviselhették. Általában inkább a gondolat, mint a tett emberének látszik. Arcán van valami, amit képzelgőnek, sőt mélézőnek lehetne nevezni, mindez pedig inkább mutatná az elméleti rajongást, mint a politikai értelemben vett vezető egyéniségét vagy hadvezért.

A bevonulás a városba diadalmenet volt. Kossuth a város díszkocsiján állt fedetlen fővel. A kocsi körül és mögötte állandóan nagy tömeg tolongott. Az ablakok természetesen mind teli voltak kíváncsiakkal és mindenütt a magyar, angol, amerikai és a török zászlót lehetett látni. A harangok szóltak az egész idő alatt, míg a bevonulás tartón.

Kossuthék szállása a polgármester házában volt. Alighogy megérkeztek, valamennyiüknek ki kellően menni az erkélyre, Madame Kossuthnak is és a három gyermeknek. Kossuth néhány szót szólt a tömeghez. Angliát megint, mint a szabadság földjét aposztrofálta, de mondott egy lojális bókot Viktória királynőnek is, aki a trónon a szabadság elvének képviselője (representing on the throne the principle of liberty). Ennek a kijelentésének később igen nagy visszhangja támadt Angliában és Amerikában egyaránt.

Ekkor öt óra felé járt az idő, de Kossuthnak csak annyi ideje maradt, hogy átöltözködjék, mert fél hatkor már kezdődött a City Hall-ban a tisztelőtére rendezett ünnepség. A derék Mr. Andrews meglepetést tartogatott Kossuth számára. Még a magyar szabadságharc leverése előtt történt, hogy az amerikai magyarok díszes selyemzászlót küldtek haza Anglián keresztül. Mire azonban Angliába ért a zászló, elkésett, úgyhogy már nem lehetett elküldeni és elárverezték. Így jutott a magyarbarát polgármester kezébe, aki a gyűlésen a könnyekig meghatódva adta át Kossuthnak a szomorú végű szabadságharcnak ezt a különös ereklyéjét.

A gyűlés fénypontja Kossuth hatalmas, három és fél óra hosszúra tartó beszéde volt, amely egyszerre megszerezte számára az elképzelhető legnagyobb népszerűséget. Végtelenül ügyes diplomáciával vigyázott arra, hogy egyelőre még csak célzást se tegyen az angolországi és amerikai útja igazi céljáról, az intervencióról. E helyett drámai elevénységgel mondotta el a szabadságharc történetét és szenvedélyes haraggal támadt az elnyomók, az osztrák császár és az orosz cár ellen.

Az angol fővárosba egy kis aggódással ment Kossuth. Félt a sok intrikától, melyet az osztrák titkos rendőrség fáradhatatlan szívóssággal szőtt ellene. A londoni városháza dísztermében, a Guild Hall-ban való fogadtatás azonban, amely október 30-án volt, megmutatta, hogy Kossuth népszerűsége és a magyar szabadságharc iránt érzett rokonszenv sokkal erősebb volt mindennél.

A felvonulás Kossuthnak az Eaton Place-en lévő lakásáról nagyon impozáns volt. Kossuth kék katonai díszmentében és tollas fűveggel ült a nagy tömegben csak lépést haladó díszkocsiban. A Guild Hallban a tanács teljes díszben fogadta az illusztris vendéget. A Lord Mayor mondott beszédet. Beszéde teli volt a nagy ember előtti őszinte hódolattal és a magyar ügy tragikus bukása iránt érzett rokonszennel. Igen tapintatos formában

hivatkozott arra, hogy Anglia igyekezett befolyását érvényesíteni a Portánál Kossuth és az internált magyar emigránsok kiszabadítása érdekében.

Kossuth válaszában már nem hallgatta el útja egyetlen célját, Anglia fegyveres segítségének megszerzését. Ez a beszéd különösképpen kiemelkedik valamennyi közül és utolsó mondatai megdöbbentő hatással voltak a hallgatóságra: „Oh ne felejtsek el — mondotta — az Önök büszke biztonságában azokat, akik zsarnoki elnyomásban élnek. Ne adjanak szabad kezét a cárnak, hogy kezében tartsa Európa népeinek sorsát. Ne adjanak szabad kezét a zsarnokoknak, hogy a szabadság szent eszméjét Európa véérébe fojtsák. Mentsék meg a népek millióit, akik egyébként el fognak vérezni. Ne engedjék fékét vesztetten dühöngeni a zsarnoki elnyomást, hanem legyenek a világ felszabadítói!”

Kossuthnak még egy nagyobb szereplése volt Londonban, egy népgyűlésen, ahol leginkább munkások voltak jelen. A munkássággal ettől eltekintve nem igen kereste a kapcsolatokat, sem Angliában, sem később Amerikában. Éppen ez választotta el az európai proletár osztályérdekek olyan korai forradalmár harcosaitól, mint az olasz Mazzini és a francia Ledru-Rollin. Ezekkel egyelőre fenntartotta a politikai barátságot, de politikai útjaik, már 1851—52. évi angol-amerikai körútján is, később hosszabb londoni tartózkodása után még jobban szétváltak egymástól.

Manchesterben és Birminghamben sem a munkásság, hanem a radikális gondolkodású angol polgárság lelkesedett a nagy magyar „patrióta“ gyűjtő hatású beszédein. De a lelkesedésnek nem sok magva volt, még kevésbé valami gyakorlatilag értékesíthető eredménye. Palmerston maga is inkább csak játszott a magyar kérdéssel. Mindig is elég lelkiismeretlen, skrupulusoktól majdnem a cinizmusig menően mentes államférfi volt. De még ha akarta volna, sem tehetett volna sokat a magyar ügyért, mert nem sok idővel III. Napoleon államcsinnye után megbukott. A két nagy, egymást a hatalmon felváltó párt, a konzervatívok és a liberálisok két vezére, D’Israeli és Gladstone, egyaránt meg nem értéssel, sőt inkább ellenségesen kezelték a magyar ügyet. Az udvar még ellenségesebb volt. Viktória királynő irtózott minden forradalomtól és forradalmártól; férjének, Albert hercegnek, mint a hannoveri uralkodóház tagjának pedig még külön okai is voltak rá, hogy ellen-szenvesen és a legmerevebb elzárkózással kezelje a Habsburgokkal, tehát egy német uralkodócsaláddal szembekerülő Magyarországi ügyét.

Így sok sikerrel, de kevés eredménnyel hagyta el Kossuth Angliát, kevesebb mint egy hónapi tartózkodás után.

Az elutazás napját többszöri változtatás után november 20-ban állapították meg. Két hajóstársaság is ajánlott fel ingyen utazást Kossuthnak és annak a néhány emigránsnak, aki vezérét átkísérte Amerikába.

A hajóraszállás előtt, már korán délután a kikötőbe mentek azok, akik az utolsó percig Kossuthal maradtak. Közöttük volt a hűséges Mr. Andrews és Cobden is. A „Humboldt“ elindulását csak késő estére várták, előzőleg ebéd volt az egyik kikötőben horgonyzó hajó fedélzetén, amikor Kossuth igen meghatott beszédben búcsúzott el barátaitól.

Csúf őszi este volt, a tenger vihart ígért. Kossuthék szemmel láthatólag féltek az óceánon való átkeléstől. Már az eddigi tengeri út is megviselte őket, de ez a két hetes út az akkori idők esetlen lapátos gőzösein, amilyen a Humboldt is volt, az őszi atlanti viharok idején éppen nem ígért valami nagy szórakozást. Kossuth idegesen szivarozott, előző éjjel nem aludt és most sápadt volt, beesett szemén meglátszott a végtelen kimerültség...

Negyed tíz volt, mikor felhallatszott a „Humboldt“ról a jelző lövés, a hajó ugyanis Cowes-nál kinn, a Solway-öböl vizén vette fel utasait, ahova Kossuthéknak egy kis gőzösön kellett kimenniük. A „Humboldt“nak valóban nehéz útja volt és csak december 4-én érkezett meg New-Yorkba.

Amerikába megérkezve, Kossuthot valósággal megdöbbenette a korlátozásokat sem nem ismerő, sem nem tűrő amerikai érzelmeknek európai ember számára akkor talán még meglepőbb, szenvedélyes megnyilatkozása. Staten Islandon a „rendező bizottság“ a hajókikötő közelében hatalmas sátrat állíttatott fel. Hiába járt már az idő közel éjfélhez, mikor a hajó kikötött, a tömeg rendületlenül kitarott helyén. A hatalmas newyorki kikötőt, fel a Hudson-folyó torkolatáig, mindenütt ágyúdörgés verte fel. Kinn a parton ezrével tolongott az ünneplő tömeg. Kossuth szállása a Staten Islandon levő egészségügyi telep vezetőjénél, Mr. Doane-nál volt. De egész éjjel nem tudta szemét lehúyni, állandóan fogadnia kellett az egymásután érkező küldöttségeket és hozzá még, amerikai szokás szerint, a küldöttség tagjaival egyenként kezelt kellett fogadnia.

A 6-án délelőtt lefolyt newyorki fogadtatás, a ránk maradt leírások szerint, fejlethetetlen látványt nyújthatott. A Kossuthot vivő „Vanderbilt“ nevű hajó a Manhattan-félsziget legdélibb pontján levő Castle Garden nevű, ma akváriumnak használt épületnél kötött ki. A fogadtatás a köralakú épület nagytermében folyt le. Itt fogadta Kossuthot Kingsland polgármester. De a zsvaj, akkor még csak a közönség lelkesedése miatt akkora volt, hogy tervezett beszédeiket sem a polgármester, sem Kossuth nem tudták megtartani. A késő éjszakába nyúló, szakadatlan ünnepeltetés legszebb része az eddig még soha nem látott méretekben feldíszített Broadwayn való felvonulás volt, egészen a City Hall-ig. Hamarosan kitűnt, hogy a megújuló hangorkánokat nemcsak a lelkesedés okozza, hanem a tömeg soraiban szép számmal jelenlevő bajkeverők is. Nem valószínű, hogy ezek mind a Kossuth amerikai útja ellen mindent megmozgató két diplomatának, Hülsemann osztrák ügyvivőnek és Bodisco orosz követnek voltak megfizetett emberei. Inkább az történt, hogy a Kossuth-ügy sajnálatos módon pártkérdéssé lett, mielőtt Kossuth Amerikába érkezett volna.

A magyar kormányzó személye körül támadt politikai bonyodalmakat több kedvezőtlenül összejátszó körülmény idézte elő. Baj volt először is, hogy Zachary Taylor elnök, a magyar ügy őszinte barátja, még 1850-ben meghalt. Utóda, Millard Fillmore, alig ismerte Magyarországot és a magyar kérdést. A magyarbarát külügyminiszter, Dániel Webster, értékes támogatást nyújtott Kossuthnak, de nála is az volt a baj, mint az egész kormányzatnál, hogy az 1852. év novemberében esedékes választásokon politikai hatalmuk és befolyásuk megszűnt. Mivel pedig a republikánus párt népszerűsége hanyatlóban volt, nem sok idővel Kossuth megérkezése után az amerikai közvélemény kezdett berendezkedni a demokraták győzelmére, ami valóban be is következett és 1853 tavaszán az elnökválasztásokon kisebbségben maradt republikánusoktól a hatalmat a demokrata Franklin Pierce elnök kormánya vette át. Webster külügyminiszter kezét még külön megkötötte és cselekvésének szabadságában fészélyezte, hogy ő maga is elnökké jelöltette magát, de a jelölőgyűléseken már saját pártja megbuktatta.

A magyar ügy szempontjából legnagyobb baj az volt, hogy a rabszolgaság kérdése s vele az északi és a déli államok közötti ellentét ekkor már nagyon kezdte hatását éreztetni. A magyar ügy 1848—49-ben igen nagy érdeklődést váltott ki az Egyesült Államok közvéleményében, már csak azért is, mert mint Jánossy Dénes írja „A Kossuth-emigráció Angliában és Amerikában, 1851—1852“ című műve I. kötetének bevezetésében: „A magyar szabadságharc lélektanilag feltűnő hasonlóságot mutat fel azzal a harccal, melynek az Amerikai Egyesült Államok függetlenségüket és későbbi fejlődésük folyamán példátlan fellendülésüket köszönhették.“ (141. o.) De két és félszázad alatt a hangulataiban akkor még igen gyorsan változó amerikai közvélemény kezdett megfeledezni a magyarokról. Különben is a fiatal amerikai nemzet akkoriban szép szavakért gyorsan, de szalmalánggal hevük, azonban az elbucottak ügyéért, még ha az a legigazságosabb ügy volt is, komoly és kitarást kívánó áldozatra nehezen volt rábírható.

Kossuth néhány amerikai szónoklatával mégis valósággal csodákat művelt. Különösen arról a beszédéről kell megemlékeznünk, amelyet december 15-én New-York városának díszlakomáján tartott. Ennek a beszédnek a tartalmát Jánossy Dénes (236. o.) így foglalja össze:

Maggyőző ékesszólással bizonyította, hogy az Únió nem követheti többé az elzárkózás politikáját, mely okos és előrelátó dolog volt Washington korában, de megszűnt annak lenni egy 75 év alatt nagyhatalommá nőtt nemzet életében. Az ötvenes évek Amerikájának az az érdeke, hogy elvei, amelyek naggyá tették az Újvilágot, más államokban is érvényre jussanak. Ezért kísérte mindig rokonszenvvel az Únió az európai szabadságtörekvéseket, amelyekben saját történelmét ismerte fel. E rokonszenvet kéri most hazája számára is, ami gyakorlatilag abban állna, ha a két angolszász nagyhatalom, Anglia és Amerika összefogna, hogy az oroszországihoz hasonló beavatkozást Magyarország sorsába a jövőben megakadályozza.

Miután az amerikai demokrácia az önrendelkezési jognak az életbe való átültetése útján született meg, erre Magyarország is igényt tart, mely újra szabad és független óhajt lenni. Ily nagy átalakulást azonban a középeurópai viszonyok mellett újabb szabadságharc nélkül lehetetlen keresztülvinni, aminek legfontosabb előfeltétele, hogy kellő anyagi eszközök álljanak rendelkezésére.

Valamint az óceán milliányi cseppből áll — mondotta —, úgy álljon a magyaroknak nyújtandó anyagi támogatás is milliónknak egy-egy dollárnyi adományából, melynek erkölcsi értékét a nép széles rétegei, nem pedig egyesek rokonszenvre szabja meg. Ha akadnának lelkes emberek, akik az Únió városaiban bizottságokat alapítván, egy-dolláros gyűjtést indítanának, a magyar ügyet hathatósabban aligha támogathatnák. Nemes cselekedetüket az utókor is emlegetni fogja, mint ahogy Európa elnyomott milliói hálával borulnak majd le a Mindenható elé azért a reményért, melyet az önök adakozása nyújtani fog nekik és a jövőben is úgy gondolnak mindig az önök emlékére, mint Isten ajándékára, abban a rendíthetetlen hitben, hogy van még remény e földön az eljövendő szabadságra, mert van még egy nép a földön, mely azt becsüli és támogatja ...

Szavainak hatása alatt a tomboló tömeg kilencszeres üdvívalgással üdvözölte, ő pedig némán meghajolva mondott köszönetét a lelkes rokonszenvért.

Közvetlenül ez előtt a beszéd előtt és néhány nappal a beszéd után folyhattak le Kossuthnak Amerikában eltöltött idejének legszebb napjai. Ekkor valóban azt érezhette, hogy tervei valóra válnak: Amerika népe komoly anyagi támogatást ad a magyar ügy megsegítéséhez; sikerül nagyobb összegű kölcsönt szereznie és a pénzen fegyvert vásárolhat; közben fellángol odaát Európában, valószínűleg francia földön, az új erőre kapott forradalom és akkor a kitűnően felfegyverzett magyar felkelők is megindulhatnak a déli és keleti határokon, hogy az otthoni felkelőkhöz csatlakozva végkép megtörjék az osztrák császári zsarnokság erejét. A „majd hoz Kossuth puskát.. legendája ezekben a napokban indulhatott el és akkor volt is valami reális alapja. Néhány nappal a város díszlakomája előtt Kossuthot meghívták maguk közé a legnagyobb newyorki demokratapárti szervezet, a Tammany Hall emberei. Kossuth szívesen ment és fokozódó érdeklődéssel hallgatta, amit szónokuk, Daniel E. Sickles, az őt üdvözlő beszédben elmondott. A beszéd lényege az volt, hogy ha az amerikai kormány tényleges segítséget nem is ad addig, amíg a szabadságharc újra meg nem indul Magyarországon, ők már most hajlandók neki pénzt és fegyvereket adni. A demokrata amerikai államférfi Jánossy (232. old.) szerint a következőképpen érvelt:

Az amerikai demokrácia nem nézheti tétlenül, hogy miképpen fog össze Ausztria, Oroszország és Anglia a köztársasági, mozgalmak letörésére. Az európai demokrácia diadalra jutásának kulcsa Franciaországban van. Ha ott a demokratapárt győzedelmeskedik, az Újvilágnak

meglesz az a köztársasági szövetségese, amelyen keresztül a többi európai államban, így Magyarországon is, a köztársasági törekvéseket támogathatja. Ők tudják, hogy ilyen politikai irányváltás esetén fel kell készülniök az esetleges háborúra is, bár erről igen sokan hallani sem akarnak. Mint bárhol másutt, úgy Amerikában is vannak pénzügyi, kereskedelmi és egyéni érdekek, melyek mindenáron békét akarnak, hogy nyugodtan élvezhessék vagyonuk gyümölcsét. Az amerikai nép nagy tömegét azonban önzetlenség és idealizmus hevíti — mondotta a demokrata szónok — és pártja hívására bizonyosan akad százezer ember, aki kész lesz átkelni az óceánon, hogy a despotizmus ellen a szabadságot megoltalmazza.

A magyar ügy amerikai előkészítésére Sickiesnek kész tervei voltak. Az olyan országban, ahol a kisemberek milliói kísérik érdeklődéssel a magyar ügyet, bizton lehet számítani a nép széles rétegeinek áldozatkészségére. Azt ajánlotta tehát Kossuthnak, hogy indítson egy-dolláros gyűjtést és ennek jelképekül egy aranydollárt nyújtott át neki.

Amilyen szép és gyakorlatilag is megoldhatónak látszott Sickles elgondolása, a valóság éppen úgy rácsáfolt. A Kossuth dollárokra való adakozást több államban megszervezték, de a formailag kölcsönként kezelt adományok igen gyéren folytak be. Sok baj volt azzal is, hogy a helyi bizottságok a fényes ünnepségek rendezésére sok pénzt költöttek és Kossuth a befolyt összegnek csak kis töredékét kapta meg.

A kiábrándulás folyamata nyomban megkezdődött, amikor Kossuth elhagyta New-Yorkot és Washingtonba ment. Fillmore elnök az év utolsó napján fogadta; ez a találkozás külsőségeiben merev és Kossuth politikai céljai szempontjából értéktelen volt. Csalódással töltötte el Webster hüvös tartózkodó viselkedése is. Pedig az amerikai külügyminisztert Kossuth kétségtelenül rokonszenvesebbnek találta, már csak gondolkozásának puritán egyenes volta miatt is, mint Palmerstont, aki kifürkészhetetlen keverékben egyesítette magában az arisztokrata fölényességét és a nagy diplomata kifürkészhetetlen személytelenségét.

Washingtonból zord téli időben indult Kossuth hosszú és fárasztó körútjára. Előbb következtek a Közép-Nyugat államai, Pennsylvania, Ohio, Illinois, Indiana, Iowa. Itt még állandó lelkesedés kísérte, ahová csak ment. De amikor a Mississipp-i völgyében St. Louis-ba érkezve a rabszolgatartó déli államok városait látogatta meg, a lelkesedésnek egyszerre vége volt. Hiába bizonyígtatta Kossuth kezdettől fogva, hogy politikai elveivel és felfogásával merőben ellenkeznék, ha beleavatkoznék idegen állam olyan belügyébe, amilyennek az Egyesült Államok szempontjából a rabszolgaság kérdését tekinteni kell: szavait a republikánus párt jobboldali szárnyát képviselő whig-ek egyszerűen nem hitték el s a demokraták, tehát a rabszolgaságellenesek táborához tartozónak tekintették; a rabszolgaság eltörlését kívánó haladó elemek pedig azt vették rossz néven tőle, hogy álláspontjának semlegességét hangoztatta s nem állt teljes szívvel és lélekkel az ő oldalukra.

Kossuth április i-én hagyta el New-Orleanst, kiábrándulva, keserű hangulatban és pénztelenül. Bostonba sietett és fenn északon újra megváltozott minden. Meleg és őszinte lelkesedés kísérte útját, amerre csak ment, akár csak Philadelphiában vagy Clevelandben. Történelmi légkör vette körül, az amerikai függetlenségi háború nagy eseményei, döntő ütközetei itt folytak le, Új-Anglia államainak területén. Gyakorlati eredményeket azonban ez az utolsó hat hét már nem hozott. Május 14-én indult vissza New-Yorkba; ekkor már az egész amerikai politikai élet a közeledő elnök-választás, illetve a júniusban és júliusban esedékes jelölő pártgyűlések jegyében állott.

New Yorkban még további két hónapot töltött el. Ezt az időt arra használta fel, hogy igyekezett a választásokba a győzelem nagy esélyével induló demokratapártnak politikai szolgálatokat tenni. Lényegileg azonban

Kossuth angliai és amerikai körútjának sorsa nem Angliában és nem is az Egyesült Államokban, hanem Franciaországban dőlt el. Abban a percben, amikor 1851 utolsó napjain Kossuth az akkor még elég nehézkes hírszolgálat révén jó néhány napos késéssel értesült III. Napóleon reakciós államcsínyének sikeréről, azonnal tisztán látta, hogy Magyarországon új felkelés, új szabadságharc indítása hosszú időre nem lesz lehetséges. Jobb hírek fél-évvel később sem érkeztek és ezért indult vissza kiábrándultan és kedvetlenül Európába 1852 július közepén, hogy előbb Angliában, majd később Olaszországban élje az emigráció szomorú, kilátástalan életét.

Útja mégsem volt hiábavaló, sem első angliai tartózkodásának rövid néhány hete, sem az a félév, amelyet az Amerikai Egyesült Államokban töltött el. Páratlan politikai lángelméjének csillogását, személyiségének mélyen vallásos erkölcsi jellegét a két nagy angolszász nemzet őszintén szívébe zárta. Emléke ma is élő emlék és az a szellemi örökség, melyet maga után hátrahagyott, még mindig „ércnél maradandóbb“ emlék.

MÁTHÉ ELEK